

СПЕЦИФІКА СЦЕНІЧНОГО АНТРОПОНІМІКОНУ УКРАЇНИ

SPECIFICS OF THE STAGE ANTHROPONYMICON OF UKRAINE

Романченко А.П.,

orcid.org/0000-0001-6870-2429

доктор філологічних наук, професор,

професор кафедри української мови та мовної підготовки іноземців
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

Зозуля О.О.,

orcid.org/0009-0000-4365-3819

учитель української мови та літератури

Одеської гімназії № 125 Одеської міської ради,

студентка I курсу магістратури філологічного факультету

Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

Війна стала потужним позамовним чинником, що спричинив появу нових іменувань, трансформацію старих та зміну семантичного навантаження багатьох онімів. Важливо з'ясувати, як змінилась культура країни, специфіка найменування артистів та гуртів, що є активними в мистецькому дискурсі. Складником цього дискурсу є власні назви виконавців, зокрема й вигадані імена.

Метою нашої розвідки є розкриття специфіки номінування українських співаків / співачок та гуртів за семантичним, структурним і графічним критеріями. Її основні *завдання* такі: зафіксувати сучасні псевдоніми музичної сфери, визначити групи сценічних антропонімів; вигадані антропоніми класифікувати за семантичним принципом та особливостями оформленнями. *Джерельною базою* пропонованої розвідки послуговував музичний канал М2, де репрезентують українськомовні пісні.

У статті схарактеризовано структурні, семантичні та графічні особливості сценічного антропонімного сегмента сучасного мистецького дискурсу. Зафіксований матеріал уможливив поділ антропонімів на дві групи – реальні та вигадані (псевдоніми) імена. За походженням псевдонімів вирізняють 4 групи (похідні від офіційного імені й прізвища, похідні від офіційного імені, похідні від офіційного прізвища, похідні від форми офіційного прізвища). Структура сценічних антропонімів пов'язана з їхнім походженням і творенням. За семантичним принципом вирізняють групи псевдонімів. Вони мотивовані певною особливістю, топонімом, об'єктом чи ознакою, є результатом мовної гри, виявом креативу. Продуктивними є такі види графічного оформлення антропонімів: кирилиця, латиниця, стилізоване оформлення.

Сценічний антропонімний сегмент досліджуваного дискурсу вирізняється поєднанням традиційного і сучасного, національного та глобального. Імена виконавців не лише ідентифікують мовну особистість, а й відображають стиль, їхню культурну та національну позицію.

Ключові слова: пропріальна лексика, онім, антропонім, офіційне ім'я, псевдонім.

The war has become a powerful external factor that led to the emergence of new names, the transformation of old ones, and changes in the semantic meanings of many onyms. It is important to understand how the country's culture and the specifics of the names of artists and bands that are active in the artistic discourse have changed. Part of this discourse is the proper names of performers, including fictional names.

The *purpose of the study* is to reveal the specifics of naming Ukrainian singers and bands according to semantic, structural and graphic criteria. Its main *objectives* are as follows: to document contemporary pseudonyms in the music industry, to identify groups of stage names, and to categorize fictional names according to semantic principles and stylistic features. *The research is based on material* from the music channel M2, which broadcasts Ukrainian-language songs.

The article characterizes the structural, semantic and graphic features of the stage anthroponymic segment of modern artistic discourse. The documented material made it possible to divide anthroponyms into two groups – real names and pseudonyms. Four groups of pseudonyms are distinguished based on their origin (derived from the official first and last name, derived from the official first name, derived from the official last name, derived from a modified form of the official last name). The structure of stage anthroponyms is related to their origin and creation. Groups of pseudonyms are distinguished according to semantic principles. They are motivated by a certain feature, toponym, object, or characteristic, and are the result of a linguistic game, a manifestation of creativity. Productive types of graphic representation of anthroponyms include the use of Cyrillic, Latin script, and stylized forms.

The stage anthroponymic segment of the discourse under study is distinguished by a combination of traditional and modern, national and global elements. The names of performers not only identify their linguistic identity, but also reflect their style, cultural and national position.

Key words: proper vocabulary, onym, anthroponym, official name, pseudonym.

Постановка проблеми. Особливої актуальності в умовах війни в Україні, що істотно вплинула на пропріальну систему української мови,

набуває аналіз онімного простору. Війна стала потужним позамовним чинником, що спричинив появу нових іменувань, трансформацію старих та

зміну семантичного навантаження багатьох онімів. На тлі соціальних і політичних зрушень спостерігаємо активне формування нових топонімів й антропонімів, пов'язаних із героїкою, трагізмом, символізмом та новими реаліями воєнного часу. Усе це потребує комплексного міждисциплінарного підходу, що поєднує мовознавство, історію, соціологію, психологію та культурологію. Водночас варте уваги й питання, як змінилась культура й мистецтво країни, специфіка номінування виконавців і виконавиць та гуртів, що наразі є активними й затребуваними в пісенному дискурсі. У зв'язку з цим постає проблема мовної особистості артиста як представника мистецького сегмента України.

Мистецький дискурс, зокрема й пісенний дискурс є особливим різновидом комунікації, що акумулює емоції, переживання та культурні коди нації, слугує важливим джерелом для дослідження національної мовної особистості. Проникаючи в різні сфери, пісня є свого роду «дзеркалом життя», яке відображає основні цінності, етичні погляди, соціальні уявлення, суспільні зміни та стереотипи певної епохи, створює моделі поведінки й культурні норми і передає їх наступним поколінням [3, с. 54]. Вона є своєрідною формою збереження культурних знань. Пісенний дискурс не лише відображає мовну особистість, а й активно її формує. Складником цього дискурсу вважаємо й власні назви співаків та співачок, зокрема вигадані імена, що певною мірою відбивають мовну особистість.

Аналіз досліджень проблеми. Антропоніми як один із розрядів ономастики на сьогодні доволі ґрунтовно вивчено. Як зауважує О. Вербовацька, антропоніми – «лінгвальні одиниці, які забезпечують мовну ідентифікацію особи в суспільстві» і містять інформацію про людську спільноту загалом [1, с. 5].

Відомо, що цей розряд охоплює офіційну та неофіційну частини антропонімікону. До першої частини уналежнюють особове ім'я, прізвище та ім'я по батькові, а елементами другої частини є прізвище та псевдонім. Офіційна система найменування глибоко досліджена такими українськими вченими, як С. Бевзенко, Ю. Редько, І. Сухомлин, М. Худаш, П. Чучка, пізніше – Г. Бучко, С. Вербич, О. Карпенко, І. Фаріон, ще пізніше – Ю. Бабій, Л. Кравченко, Ю. Блажчук, а також зарубіжними дослідниками (Ф. Міклошич, С. Ілчев, В. Шмілауер) та ін.

Неофіційний український антропонімікон опрацьовували й продовжують досліджувати відповідно до об'єкта спостереження.

Прізвиська як цінний компонент системи народно-побутової номінації були об'єктом студіювання О. Антонюк, Г. Аркушина, Г. і Д. Бучків, Л. Кравченко, М. Лесюка, Н. Рульової, В. Чабаненка, П. Чучки та ін. за регіональним принципом (Донеччина, Західне Полісся, Полтавщина, Бойківщина, Гуцульщина, Західне Поділля, Нижня Наддніпрянщина, Закарпаття) в різних аспектах: лексико-семантичному, генетичному, морфологічному тощо.

Останнім часом особливо активізувалося вивчення псевдонімів як складника неофіційного антропонімікону. Проблематикою псевдонімних номінацій цікавилися В. Еппель, В. Капелюшний, М. Лесюк, В. Максимчук та К. Олар, Н. Павликівська, О. Петрова, Л. Підкуймуха, Є. Сазонова, Ю. Собков, В. Соприкіна й О. Маленко, Н. Щербакова. Одні з них аналізують неофіційні найменування міліті-сфери, інші – мистецько-культурну сферу, а ще інші – інтернет-сферу. Міліті-псевдонімікон розглядають у словотвірному й семантико-мотиваційному аспектах (М. Лесюк, К. Олар, Н. Павликівська, Н. Сокил-Клепар, Р. Яцків), специфіку мистецьких псевдонімів вивчають з огляду на прийоми їхнього творення (І. Єремеева, О. Макаруч, Д. Янчура), нікнейми – із семантичного, функційно-прагматичного кутів зору (А. Попова, І. Омелюх).

О. Карпенко вивчає оніми як концепти й вважає, що ментальне буття ономастикону реалізується в сукупності ментальних лексиконів усіх носіїв мови. У межах такого лексикону є назви, відомі всім або відомі певній групі носіїв мови [2, с. 13]. Очевидно, що неофіційні антропоніми є складником групового ментального лексикону, хоч окремі з них можуть належати й до загальномовного ментального ономастикону. В. Соприкіна національно-прецедентні псевдоніми кваліфікує як такі, що «детерміновані культурою українського народу, географічними назвами, історією й людьми, які стали знаковими постатями» [6, с. 100].

Метою нашої розвідки є розкриття специфіки номінування українських співаків / співачок та гуртів за семантичним, структурним і графічним критеріями.

Її основні *завдання* такі: зафіксувати сучасні псевдоніми музичної сфери, визначити групи сценічних антропонімів; вигадані антропоніми класифікувати за семантичним принципом та особливостями оформленнями.

Джерельною базою пропонованої розвідки послуговував музичний канал М2, де репрезентують українськомовні пісні.

Специфіка мистецького дискурсу вже привертала нашу увагу з позиції реалізації комунікативної стратегії підтримки [4], де матеріалом спостереження були персональні звернення українських співаків і співачок в ефірі радіостанції Країна FM на початку повномасштабного вторгнення. Крім того, в Одеському національному університеті імені І. І. Мечникова було запроваджено вибірко-вий компонент під назвою «Лінгвокультурна специфіка національної псевдонімної палітри» [5], де здобувачі мали нагоду опрацювати лінгвокультурні та прагматичні параметри національного й світового псевдонімікону.

Об'єкт пропонованого дослідження – сценічні антропоніми сучасних музикантів. *Предмет* дослідження – семантичні й графічні параметри сценічних псевдонімів як складників неофіційної антропонімної системи.

Виклад основного матеріалу. Аналіз антропонімного простору українського мистецького дискурсу, зокрема на прикладі телеканалу М2, дає змогу простежити специфіку національної мовної особистості в сучасному культурному контексті. Одним із важливих завдань є виявлення особливостей використання власних імен (антропонімів), що позначають виконавців музичних творів, а також дослідження походження, структури та графічного оформлення цих назв.

У межах аналізу імен виконавців пісенного матеріалу телеканалу М2 у взимку 2024 року методом суцільної вибірки було сформовано список із 63 співаків і співачок. За результатами дослідження наукових джерел і різних видів ресурсів (інтерв'ю, соціальні мережі, публіцистичні статті, ЗМІ) здійснено поділ антропонімів на дві групи – реальні та вигадані (псевдоніми) імена.

Реальні імена представлені 15 антропонімами. У цій категорії функціонує переважно двослівна антропонімна формула – **ім'я + прізвище**: Анна Трінчер, Артем Пивоваров, Віталій Козловський, Ірина Федішин, Максим Бородін, Маша Кондратенко, Наталія Могилевська, Наталка Карпа, Нікіта Кісельов, Оля Полякова, Оля Цибульська, Сергій Лазановський, Тіна Кароль, Юлія Забродська. Одна виконавиця використовує лише ім'я – Андріана.

Серед особових імен трапляються гіпокористики (мають скорочену форму): Оля Полякова, Оля Цибульська. Ще двоє виконавців виступають під повним чи скороченим іменем, що має русифіковану форму – Нікіта Кісельов, Маша Кондратенко. Також привертає увагу номінування співачки Наталки Карпи, що використовує скорочену форму імені (офіційне – Наталія Семенівна Карпа), що вважають варіантом.

Варто виокремити випадок, коли псевдонім став офіційним антропонімом – це ім'я *Тіни Кароль* – при народженні Тетяна Ліберман, але вигадане ім'я стало ближчим та мало кращі перспективи для музичної кар'єри, тому згодом співачка змінила ім'я на Тіна Кароль. На відміну від цього випадку, коли змінено ім'я та прізвище, *Наталія Могилевська* змінила лише прізвище (при народженні Могила). Обидва антропоніми відповідають поширеній у мистецьких колах двоелементній антропонімній формулі.

Зафіксовані псевдоніми мають кількісну перевагу над реальними іменами. Серед 63 виконавців 48 послуговуються вигаданими іменами у творчій сфері. За семантикою псевдоніми сучасних митців можуть виражати фізичні та психологічні риси особи, рід діяльності, національність, родинні зв'язки, характеристику індивідуума щодо географічних, космічних об'єктів, назв флори й фауни, грошових одиниць, місяців, релігійних та абстрактних понять і навіть предметів людської діяльності тощо [7, с. 145]. Такий широкий семантичний діапазон мотивувальної бази дає змогу простежити співвідношення особистості й сценічного образу, створюваного іміджу, що формує мовну репрезентацію виконавця у свідомості слухача.

Вигадані імена українських артистів мають неоднакове походження і виконують різні функції. Більшість псевдонімів похідні від офіційних антропонімів:

- офіційного особового імені та прізвища: *Alena Omargalieva* (останнім часом вона себе позиціонує як Олена Омаргалієва), *MASHA DANILOVA* (Марія Данілова), *NK* (Анастасія Каменських), *POLINA DASHKOVA* (Поліна Дашкова);

- офіційного особового імені (*Юлія Саніна* (Юлія Бебко), *IVAN NAVI* (Іван Сяркевич), *LIDA LEE* (Лідія Скорубська), *TAYANNA* (Тетяна Решетняк), *VAHA* (Вахтанг Вахтангішвілі), *VIKTORIA NIRO* (Вікторія Слободська));

- офіційного прізвища (*DOROFEEVA* (Надія Дорофєєва), *DEMCHUK* (Василь Демчук), *DIBROVA* (Олексій Діброва), *MONATIK* (Дмитро Монатик), *GROSU* (Аліна Гросу), *KADNAY* (Дмитро Каднай), *KHAYAT* (Андрій Хайат), *OKS* (Віталій Окс), *PARFENIUK* (Ілля Парфенюк), *TARABAROVA* (Світлана Тарабарова), *WELLBOY* (Антон Вельбой);

- форми офіційного прізвища (*Джамала* (Сусана Джамаладінова), *CHEEV* (Влад Чижиков), *DOVI* (Андрій Вдовиченко).

Мотивувальна база та семантична структура таких псевдонімів доволі прозора, а головним способом передачі слугує транслітерація латиною.

Серед псевдонімів із семантикою, не пов'язаною з офіційною номінацією особи, можна виокремити такі категорії:

Характеристика за метафоризованою чи асоціативною психофізичною особливістю виконавця: «*Антитіла*» (назва гурту однойменна до пісні, яка символізує протилежності, які не можуть існувати одна без одної), «*ОЧІ В ОЧІ*» (назва гурту позначає новий етап (Сергій Кузнецов та Ольга Воробйова як гурт були відомі під назвою VINVONA) і бажання бути ближчими до слухачів), *KAZKA* (символізує казковість, українську милозвучність), *KOLA* (запропоновано директором співачки Дімою Габбаніним і означає «круг, який не має простої суті і щось об'єднує»), «*MOLODI*» (означає молоде покоління), «*The Hardkiss*» – перекладається як «жорсткий поцілунок» (друзі гурту сказали, що в цій музиці є дещо солодке від поцілунку і «хардове» в аранжуваннях).

Псевдоніми, що виникли як результат мовної гри: *ALYOSHA* (псевдонім Олени Кучер, який походить від Альона – Альоша, як її називали брати в дитинстві), *TAYANNA* (поєднання імені Тетяна і концепту «таємниця»), *WELLBOY* (від прізвища Вельбой та англійського «well boy»), *SKOFKA* (Володимир Самолук має улюбленого персонажа – герой фільму «Втеча» – Майкл Скофілд, а друзі виконавця жартома називали скороченою формою прізвища персонажа – Скоф). Заради справедливості відзначимо, що співачка, раніше відома як *ALYOSHA*, нині виступає під офіційним іменем – Олена Тополя (за прізвищем чоловіка).

Гумористичний чи сценічний задум, реалізований у псевдонімі: *VERKA SERDUCHKA* (Андрій Данилко за основу прізвища обрав прізвище шкільного кохання – Ганни Сердюк, а ім'я Віра дісталось від шкільної прибиральниці), гурт «Скрябін» (номен утворився за кумедних умов: учасники гурту обрали як назву прізвище звукорежисера Олександра Скрябіна, який не був присутнім під час обговорення), *MAX BARSKIИ* (Микола Бортник для музичної кар'єри обрав псевдонім, який має бути яскравим та легким для запам'ятовування), *MAMARIKA* (Анастасія Середа, яка ще раніше мала псевдонім Еріка, обрала псевдонім відповідно до внутрішнього стану – в афрокультурі «мамасіта», «мама» – це центрова фігура, і додала, що чувається у душі афроамериканкою).

Псевдоніми, що вказують на географічні об'єкти, важливі для виконавців: гурт «*KALUSH ORCHESTRA*» (від назви міста Калуш, що на Івано-

Франківщині звідки родом фронтмен гурту Олег Псюк), гурт «*100лиця*» (на честь столиці України, про яку вони написали пісню «Київ, давай»).

Псевдоніми, утворені лексико-семантичним способом від чужого прізвища (*DANTES* (Володимир Гудков) від прізвища Жоржа Шарля Дантеса) або апелятива (*NICHKA* (Даяна Кульбіда), *POSITIFF* (Олексій Завгородній)).

У пісенному дискурсі каналу М2 спостерігаються такі види графічного оформлення антропонімів, як кириличне оформлення, оформлення латиницею та стилізоване оформлення. Як бачимо, головним способом передачі псевдоніма слугує транслітерація.

Кирилицею сформовані як реальні, так і вигадані назви: *Анна Трінчер*, *Артем Пивоваров*, *Наталка Карпа*, *Джамала*, *Кузьма Скрябін*, *Тіна Кароль*, гурти «БЕЗ ОБМЕЖЕНЬ» та «ОЧІ В ОЧІ» тощо. Застосування кирилиці акцентує на локальному характері та особливостях виконавця, підкреслюючи українську спрямованість та виразну українську ідентичність виконавців.

Латиницею передаються такі псевдоніми: *ALYOSHA*, *CHEEV*, *DEMCHUK*, *KAZKA*, *KOLA*, *LIDA LEE*, *MASHA DANILOVA*, *MAX BARSKIИ*, *MICHELLE ANDRADE*, *MONATIK*, *NICHKA*, *NK*, *OKS*, *PARFENIUK*, *POSITIFF*, *SKOFKA*, *SKYLERR*, *TARABAROVA*, *TAYANNA*, «*The Hardkiss*», *VAHA*, *WELLBOY*, *YAKTAK*. Використання латиниці часто зумовлене орієнтацією на ширшу аудиторію, бажанням стилістично виокремитися, надати імені «міжнародного» чи оригінального звучання.

Стилізоване написання має назва гурту «*100лиця*» (поєднання числівника та мовних засобів). До стилізованих псевдонімів зараховано й криптонім *NK* – аббревіатура утворена від форми імені Анастасія та прізвища Каменських. Прізвище Каменських, до речі, взято від матері, оскільки прізвище батька (Жмур) було немилозвучним для кар'єри.

Висновки. Антропонімний сегмент українського пісенного дискурсу вирізняється семантичною й графічною розмаїтістю, поєднанням традиційного і сучасного, індивідуального та колективного, національного і глобального. Імена виконавців не лише ідентифікують мовну особистість, а й відображають культурну й національну позицію, стиль, ідеологію, що особливо актуально в умовах воєнного періоду, коли мовна ідентичність набуває ще глибшого символізму. *Перспективу* дослідження вбачаємо в з'ясуванні мовної специфіки назв пісень у контексті лінгвоперсонології.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Вербовецька О. С. Неофіційна антропонімія Тернопільщини : дис. ... канд. філол. наук. Тернопіль, 2016. 366 с.
2. Карпенко О. Ю. Когнітивна ономастика : навч. посіб. Одеса : Фенікс, 2010. 158 с.
3. Кузнєцова М., Ходус А. Англомовний пісенний дискурс у контексті лінгвокультури (на матеріалі поп-пісень XXI століття). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. Філологія*. 2017. № 29. Т. 2. С. 53–56.
4. Романченко А. Комунікативна підтримка в медійному дискурсі у воєнний період: специфіка реалізації. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія «Філологія. Соціальні комунікації»*. 2024. Т. 35 (74). Т. 1. С. 59–66.
5. Романченко А. П. Лінгвокультурна специфіка національної псевдонімної палітри як навчальна дисципліна. *Ідеї. Практики. Перспективи сучасної освіти* [Електронний ресурс] : наук.-метод. альм. : у 2-х ч. Одеса : Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2025. Ч. 2. С. 177–180.
6. Соприкін В. Д. Український псевдонімікон культурно-мистецької сфери початку XXI ст.: номінативний та лінгвокультурологічний виміри : дис. д-ра філософії. Харків, 2021. 183 с.
7. Соприкін В., Маленко О. Псевдонімікон української культурно-мистецької сфери початку XXI століття: лінгвістична інтерпретація : монографія. Харків : ХНПУ; ХІФТ, 2021. 264 с.

Дата першого надходження рукопису до видання: 26.09.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 30.10.2025

Дата публікації: 28.11.2025